

Dievo Sandoros su Nojumi išganymo teologija

Įžanga

Dievas kviečia žmogų kurti gyvenimą drauge su Juo. Tačiau žmogus vis bando gyvenimo pilnatvės ieškoti vienas, klaidžioja ir taip atitolsta, nuklysta nuo Dievo. Bet Dievas jau po pirmojo žmogaus nuopuolio pats eina ieškoti žmogaus, kviešti vėl gyventi su Juo, siūlyti išgelbėjimą. Viešpats nuolatos ieško, kviečia neatšaukiamai apsispręsti gyventi su Juo. Pirminė iniciatyva priklauso Jam, Viešpačiui, kuris nesavanaudiška meile kviečia dalyvauti Jo džiaugsmė. Tad žvelgdami į Šventąjį Raštą matome ilgą, turiningą ir besitęsiančią laike bei erdvėje išganymo ir Dievo gailestingumo istoriją. Turime tą istoriją aptarti, kad geriau išryškėtų Kristaus apreikštas išgelbėjimas. Darbais ir žodžiais vykdydamas išganymą, Kristus kalbėjo žmonėms, kurie ne tik žinojo, kas yra Dievo gailestingumas ir išganymas, bet ir, kaip Senojo Testamento Dievo tauta, sėmėsi iš savo daugiaamžės istorijos ypatingos Dievo teikiamo išgelbėjimo patirties. Išganymas Senajame Testamente ypač glaudžiai susijęs su Dievo ir žmogaus sutartimi – sandora.

Pats žodis „sandora“ geriausiai nusako Viešpaties teikiamą išgelbėjimą žmogui. Terminą „sandora“ Senajame Testamente pirmą kartą randame aprašant Dievo santykius su Nojumi. „Su tavimi sudarysiu sandorą“ (Pr 6, 18). „Štai aš sudarau savo sandorą su jumis ir jūsų būsimais palikuonimis“ (Pr 9, 9). Dievo Sandora su Nojumi buvo ypač testamentinė: ji paruošė kelią kraujo aukai. „Nojus pastatė VIEŠPAČIUI aukurą ir, parinkęs iš visų švariųjų gyvulių ir visų švariųjų paukščių, paaukojo ant aukuro deginamąsias aukas“ (Pr 8, 20), tai Kristaus mirties prototipas, arba pirmavaizdis. Šios sandoros reikšmė atskleidžiama išgelbstint likutį (Pr 9, 9), iš kurio vieną dieną kils gelbėtojas (Pr 3, 15).

Gamtos stichijos istorija yra pasakojimas su pamokymu ir Dievo gailestingumo išraiška. Todėl šio straipsnio tikslas – išgvildinti Dievo Sandoros su Nojumi išganymo aspektą. Keliami prielaidai, kad būtent Dievo sandora su Nojumi yra visų kitų bibliinių sandorų prototipas. Dėl šio pirmumo ir pasirinkta analizuoti šios sandoros išganymo teologija. Tyrimo objektas – Dievo sandora su Nojumi.

Uždaviniai: 1) įvardyti Dievo ir žmonių sandoras Senajame Testamente kaip išganymo istorijos elementą, 2) aptarti Dievo sandoros su Nojumi preliudiją, 3) atskleisti Dievo sandoros su Nojumi išganymo teologiją bei šios sandoros reikšmę.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros sisteminis tyrimas, lyginamoji analizė ir apibendrinimas.

1. Dievo ir žmonių sandoros Senajame Testamente kaip išganymo istorijos elementas

Nuo pirmųjų civilizacijų egzistavimo laikų tarp žmonių sudaromos sandoros. „Sudarykime sandorą su tavimi, kad tu nedarytum mums nieko pikta, lygiai kaip mes kad tavęs neužgavome, visad su tavimi tik gerai elgėmės ir leidome tau iškeliauti taikingai. Nuo dabar būk VIEŠPATIES palaimintasis!“ (Pr 26, 29). „Dabar tad eikš, sudarykime sandorą, tu ir aš“ (Pr 31, 44). Tačiau žodis „sandora“ ypač išreiškia Dievo – žmogaus santykį, nusako Viešpaties teisumą, Jo apsaugančią galią, Jo teikiamą išgelbėjimą. Sandoros ar susitarimo įvaizdis yra pagrindinis būdas, kuriuo Šventasis Raštas vaizduoja santykį tarp Dievo ir Jo tautos bei Dievo ir žmonijos bendrai. Biblinis sandoros įvaizdis pirmiausia atspindi Dievo ir žmonijos sandorą.¹ Dievas nuo amžių norėjo sudaryti sandorą ir ją sudarė su žmogumi, su tauta, su žmonija. Dievas susieja asmenis arba tautą su savimi sandora. Todėl ir pats žodis „sandora“ Senajame Testamente randamas dviejuose šimtuose vietų, o jos idėja yra visų žydų įstatymų pagrindas.²

Sandora – tai abipusis susitarimas, kuriuo viena arba abi šalys prisiekdamos pasižada atlikti tam tikrus iš anksto sutartus veiksmus arba nuo jų susilaikyti. Sandora sutvirtinama tam tikrais simboliniais ženklais, turinčiais priminti įsipareigojimus. Aprašomos sandoros dažniausiai susideda iš:

- istorinio prologo, t. y. kas atvedė prie šios sutarties;
- turinio, kuris yra susitarimo esmė, t. y. ką pažada viena ir kita pusė;
- ištikimybės priesaikos su apeigomis, ženklais;
- sankcijos.

Senajame Testamente Dievas sudaro sandoras su pavieniais asmenimis ir su Izraelio tauta. Naujajame Testamente aprašyta Naujoji, galutinė Sandora, Dievo sudaryta su įtikėjusiais Jėzų – Bažnyčia. Visos Šventojo Rašto sandoros susideda iš pažadų ir reikalavimų, kurių sutariama laikytis. Sandorą sudaro nelygiaverčiai partneriai. Tai Dievas, Visatos Kūrėjas, ir trapus, tačiau tobuliausias Dievo kūrinys, žmogus. Inicijatyva sudaryti sandorą visada kyla iš Dievo. Jis pirmas žengia žingsnį žmogaus link.

Nuo Pradžios knygos iki pat Apreiškimo knygos Dievas laipsniškai apreiskia savo planą atnaujinti suardytą sandorą su žmogumi. „Žmogus yra sukurtas Dievo ir Dievui; Dievas nuolat traukia žmogų prie savęs, ir tik Dieve žmogus suras tiesą ir laimę, kurių be paliovos ieško.“³ Dievas save žmogui apreiskia laipsniškai, ruošia jį atskirais etapais priimti antgamtinį Apreiškimą, kurio viršūnė yra Dievo Sūnaus Jėzaus Kristaus įsikūnijimas.

Pirmosios užuominos apie sandorą yra Pradžios knygos 2 skyriuje, kur Dievas su vyru ir moterimi sudaro vadinamąją darbo sandorą. Tai sandora, kuria nustatomos kūrinio pareigos Dievui bei pasekmės nepaklusus. Dievas sandora įsipareigoja įkurdinti vyrą ir moterį nuostabiame pasaulyje, kuriame bus patenkinti visi jų poreikiai. Vyro ir moters dėkingumas gali būti išreikšiamas paklūstant Dievo draudimui nevalgyti nuo uždrausto medžio, nes kitaip ištiks mirties bausmė.⁴ Tačiau žmogus pasirodo neturintis dėkingumo Dievui. Bet Dievas ir tada skuba gelbėti žmogaus. Minimas pirmasis Dievo pažadas, apreiskime interpretuojamas kaip Atpirkėjo pažadas, nubaudžiant piktąjį ir pirmuosius tėvus po nuopuolio (Pr 3, 15). Tai nėra sandora, bet gailestingą Dievo pažadas, labai reikšmingas žmonijos išganymo istorijoje.

Sukūrimas buvo apreiškta kaip pirmasis žingsnis į sandorą, kaip pirmas ir visuotinis visagalės Dievo meilės liudijimas (Pr 15, 5).⁵ Po to eina Dievo Sandora su Nojumi (Pr 9). Dievas pažada nebeleisti visuotinės baismės – Tvano. Praktiškai ši Sandora, Dievo sudaryta su Nojumi iškart po Tvano, yra pirmoji sandora, sudaryta su visa kūrinija, įskaitant tiek gamtą, tiek žmones. „Dievas pasakė Nojui: „Tai bus ženklas sandoros, kurią sudariau tarp savęs ir visų žemėje esančių mariųjų“ (Pr 9, 17).

Toliau sandora su Abraomu (Pr 17), kur Dievas pažada Abraomui vaisingumą, t. y. palikuonis, iš kurių kils tautos, žemę ir būti jo Dievu. Iš Abraomo pareikalaujama ištikimybės ir apipjaustymo.

Sinajaus kalno papėdėje įvyko sandora su izraelitais per Mozę (Iš 19–20). Ankstyvesnės sandoros buvo tarp Dievo ir asmens, dėl šios sandoros Dievas atsiklausė per Mozę iš Egipto išvestų izraelitų genčių, susirinkusių Sinajaus kalno papėdėje. Ši sandora suvienijo juos į vieną tautą. Tada Viešpats Dievas per Mozę tautai davė 10 įsakymų – žodžių (Iš 20, 2–10).

„Tačiau visa tai tebuvo naujosios, tobulosios, Kristuje įvykdytos sandoros ir pilnesnio apreiškimo, kurį turėjo atnešti pats kūnu tapęs Dievo Žodis, parengimas ir figūrinis pavaizdavimas.“⁶ „Tikėkit manimi, ateina dienos, – tai Viešpaties žodis, – kada sudarysiu naują sandorą su Izraelio namais ir Judo namais. <...> Įdiegsiu juose savo įstatymą, įrašysiu jiems jį į širdį. Tada aš būsiu jų Dievas, ir jie bus mano tauta. <...> Visi, maži ir dideli, pažins mane, – tai Viešpaties žodis“ (Jer 31, 31–34). Per Jeremiją Dievas pažada naują sandorą. „Kristus įkūrė tą naująją sandorą, tai yra savo krauju patvirtintą naują testamentą (1 Pt 1, 23)“⁷.

Kiekvienąkart iniciatyvos imasi Dievas, jis nustato ir skelbia sąlygas, tik Dievas laiduoja ir jų vykdymą. Taigi Dievas, gelbėdamas žmogų, sudaro su juo sandoras, pažadėdamas išgelbėjimą. Dievo ir žmonių sandoros yra pagrindiniai išganymo istorijos elementai.

2. Dievo Sandoros su Nojumi preliudija

Po pirmųjų žmonių nuopuolio Dievas davė žmonėms atpirkimo pažadą ir sužadino jų išganymo viltį (Pr 3, 15), pats nuolat rūpindamasis žmonijos reikalais.

2.1. Tvano priežastys

„Nors žmogus buvo Dievo sukurtas teišus, piktojo suvedžiotas, pačioje istorijos pradžioje jis papiktnaudžiavo savo laisve, sukildamas prieš Dievą ir geisdamas be Dievo pasiekti savo tikslą.“⁸ Po pirmosios nuodėmės žemę užgriuvo nuodėmių lavina: Kainas nužudė Abelį (Pr 4, 3–15). Nuodėmė sukėlė visuotinį sugedimą. Tačiau „nupuolusio žmogaus Dievas neapleido. Atvirkščiai, Jis žmogų šaukia (Pr 3, 9) ir paslaptinai jam praneša, kad blogis bus nugalėtas, o jis iš savo nuopuolio – pakeltas (Pr 3, 15)“⁹.

„VIEŠPATIS matė, koks didelis buvo žmonių nedorumas žemėje ir kaip kiekvienas užmojis, sumanytas jų širdyse, linko visą laiką tik į pikta. <...> Tuomet Dievas tarė Nojui: „Aš nusprendžiau padaryti galą visiems mariesiems, nes per juos žemė prisipildė smurto, – tikėk manimi, sunaikinsiu juos drauge su žeme. <...> Tikėk manimi, užliesiu tvanu – vandenimis – žemę po dangumi sunaikinti visiems mariesiems, turintiems gyvybės alsavimą. Visa, kas žemėje, prauš“ (Pr 6, 5. 13. 17). Atėjo laikas atitaisyti netvarką, žmogaus padarytą kūrinijai. Nuo ryto iki vakaro žmogaus mintys sukasi apie pikta. Žmonės mąsto vien tik apie pikta. Ir

ne tik mąstė, juk žemė buvo prisipildžiusi smurto. „Betgi Dievo akyse žemė buvo sugedusi ir pilna smurto“ (Pr 6, 11). Žmogus užteršė visą žemę. Vadinasi, Dievas nenaikina to, kas buvo gera ir gražu. Visa, ką jis buvo sukūręs, buvo gera (Pr 1, 1–31). Jis sunaikina tai, kas buvo sugedę ir bloga.¹⁰

Tuo metu visa, kas kilo žmogaus širdyje, buvo bloga. Hebrajų antropologijoje žmogaus širdis nėra vien jausmų centras, bet pirmiausia proto ir valios šaltinis.¹¹ Moralumas yra širdies, kaip apsisprendimų vietos, savybė. Širdis gali būti tyra (Ps 24, 4; 73, 1), dora (Pr 20, 5) ir sąžininga (Įst 9, 5; 1 Kar 3, 6). Kokia širdis, toks ir žmogus; širdis parodo žmogaus charakterį (Mk 7, 21; 2 Kor 5, 12). Viešpats ištiria širdį (Ps 17, 3; Jer 12, 3; Lk 16, 15; Rom 8, 27), vienintelis Viešpats žino širdies ketinimus, nors ji yra apgavikiška (Jer 17, 9–16). Taigi ir šiuo atveju, kai blogis vešėjo žmonių širdyse, blogis valdė žmonių mintis, kurios kildino blogus darbus.

Žmogaus nuodėmė turėjo įtakos viskam. „Žemė buvo sugedusi“ (Pr 6, 11). Taigi dėl žmogaus nuodėmės žemė kentė sugedimą. Be to, ne vien žemę tai apėmė, bet ir visą kūriniųją. „Tuomet Dievas tarė Nojui: „Aš nusprendžiau padaryti galą visiems mariesiems, nes per juos žemė prisipildė smurto, – tikėk manimi, sunaikinsiu juos drauge su žeme. <...> Tikėk manimi, užliesiu tvanu – vandenimis – žemę po dangumi sunaikinti visiems mariesiems, turintiems gyvybės alsavimą. Visa, kas žemėje, pražus“ (Pr 6, 13. 17).

Žinoma, „asmeninis ir bendruomeninis žmogaus veikimas, milžiniškas žmonių užsimojimas amžių būvyje gerinti savo gyvenimo būklę pats savaime atitinka Dievo planą. Juk, sukurtas pagal savo paveikslą, žmogus gavo įsakymą pajungti sau žemę su viskuo, kas joje yra, ir teisingai bei šventai valdyti pasaulį (Pr 1, 26–27). Jam taip pat buvo įsakyta pripažinti Dievą, visatos Kūrėją, ir susieti su juo save patį bei visą kūriniųją, kad šitaip žmogui visa pajungus, Viešpaties vardu žavėtųsi visa žemė (Ps 8, 7.10)“¹².

Bet šiuo atveju nuodėmė persunkė žemę, todėl galime teigti, jog Tvano priežastis – nuodėmė. Tačiau nors žmonių moralinė kaltė skatino Dievą sunaikinti žmoniją, bet Dievo teisingumas skatino Jį apsaugoti teisųjį Nojų nuo bausmės.¹³ Tvanas buvo išprovokuotas žmonijos blogio (Pr 6, 5–8); išpūdingo kontrasto tarp žmogaus širdies polinkio į blogį ir tarp Dievo kenčiančios širdies.

Tačiau Nojaus teismo dėka žmonija buvo išgelbėta. Vienintelio žmogaus poelgis kartais nulemia visą žmonijos istoriją. Tai pastebime jau Pr 3, 1–19, kur Adomo nepaklusnumas užtraukė nuodėmę visai žmonijai. Tai atsitinka ir Kaino atveju (Pr 4, 1–24), kur jo nuodėmingumas turėjo įtakos ateities kartoms. Tai pasireiškia ir Tvano atveju, kai pasaulis esti toks sugedęs, jog betinka tik sunaikinti, tačiau dėl vieno vyro – Nojaus – teismo žmonija buvo išgelbėta. Nojaus dėka buvo išsaugotas likutis, kuris suteikė žmonijai naują pradžią.

2.2. Pasiruošimas Tvanui – pasiruošimas išgelbėjimui

Jau su Nojaus gimimu kyla viltis ir tikėjimas, kuriuos išreiškė jo tėvas, jog jo sūnus atneš „atgaivos nuo mūsų darbų“ (Pr 5, 29). Dievas Nojų panaudoja kaip gelbėtoją, kuris savo ruožtu išpranašauja didįjį gelbėtoją Jėzų Kristų.¹⁴ Nojus buvo Dievo žmogus sugedusioje visuomenėje. Tokioje visuomenėje jis išbuvo vienas, išbuvo kaip Dievo žmogus. „Nojus buvo teisas vyras, savo kartoje be dėmės, nes Nojus ėjo su Dievu“ (Pr 6, 9). Nesakoma, jog Nojus buvo tobulas vyras, kurį Dievas apsaugojo dėl jo nenuodėmingumo. Nojus buvo klystantis, jo išgelbėjimas

buvo visai žmonijai skirta Dievo malonė. Dievas savo malone išgelbėjo Nojų. Jis buvo išgelbėtas tikėjimu. „Be tikėjimo neįmanoma patikti Dievui. Kas artinasi prie Dievo, tam būtina tikėti, kad jis yra ir kad jo ieškantiems atsilygina. Dėl tikėjimo gavęs apreiškimą apie tuo metu nematomus dalykus, Nojus su baime pasistatė arką savo šeimynai išgelbėti; tikėdamas jis pasmerkė pasaulį ir paveldėjo tikėjimo teisumą“ (Žyd 11, 5–7). Nojaus tikėjimas buvo akivaizdus iš jo elgesio vykdant Dievo įsakymus. „Nojus tai padarė. Kaip Dievas buvo jam įsakęs, jis taip ir padarė“ (Pr 6, 22; 7). Nojaus tikėjimas ir pasitikėjimas Viešpačiu yra žmonijos ir viso pasaulio išgelbėjimo priemonė ir priežastis.

Dievas duoda planą ir pažadą. „Tuomet Dievas tarė Nojui: „Aš nusprendžiau padaryti galą visiems mariesiems, <...> tikėk manimi, sunaikinsiu juos drauge su žeme. Statyk sau arką iš gofero medžių, padaryk arkoje perdaras ir užglaistyk ją iš vidaus ir iš lauko derva. Šitokią ją padirbsi. <...> Tikėk manimi, užliesiu tvanu – vandenimis – žemę po dangumi sunaikinti visiems mariesiems, turintiems gyvybės alsavimą. Visa, kas žemėje, pražus. Bet su tavimi sudarysiu sandorą, – tu, tavo sūnūs, tavo žmona ir tavo sūnų žmonos įeisite į arką. O iš visų gyvūnų, visų mariųjų, įvesk į arką po du – patiną ir patelę, kad jie išliktų gyvi drauge su tavimi. Iš paukščių pagal jų rūšį, gyvulių pagal jų rūšį, visų žemės roplių pagal jų rūšį, – iš visų po du įeis su tavimi, kad išliktų gyvi. Taip pat apsirūpink įvairiu maistu, tinkamu valgyti, ir jį sukrauk, kad būtų maisto atsargų tau ir jiems.“ Nojus tai padarė. Kaip Dievas buvo jam įsakęs, jis taip ir padarė“ (Pr 6, 13–22).

Hebrajišku žodžiu *tebah* vadinamas laivas, kuriuo Nojus su šeima išsigelbėjo nuo Tvano (pgl. Pr 6, 14–21). *Tebah* reiškia dėžė. Kaip rašoma Pr 6, 14–16, arka buvo padaryta iš gofero medžio (nežinomas medis, tik vieną kartą minimas Šventajame Rašte; „goferas“ yra tik jo hebrajiškas pavadinimas), aplieta derva. Arka turėjo tris denius, stogą ir duris šone. Buvo ir stoglangis – atvira vieta prie pat viršaus orui ir šviesai įeiti. Tokia arka, reiškianti išgelbėjimą per vandenį, yra Krikšto pirmavaizdis 1 Pt 3, 20–21.

Iš arkos aprašymo aišku, jog tai buvo negraži, tačiau saugi dėžė. Galima sakyti, jog arka buvo kaip Jėzus žmonių požiūriu. Jėzus buvo tas, kuris neturėjo fizinio patrauklumo. „Jis nebuvo nei patrauklus, nei gražus: matėme mes jį, bet nepamėgome. Jis buvo paniekintas, žmogaus vardo nevertas, skausmų vyras, apspratęs su negalia, – toks, kuris prieš žmones užsidengia veidą. Jis buvo paniekintas, laikėme mes jį nieku“ (Iz 53, 2–3). Čia tiek arka, tiek ir Jėzus, iš išorės nepatrauklūs, tačiau teikiantys išgelbėjimą.

Arkos dirbimas buvo ateinančio Dievo nuosprendžio žmonijai ženklas. Nojus buvo pats neįprasčiausias „pamokslininkas“. Kiekvieną dieną jis praleisdavo statydamas arką, kuri buvo įspėjimas nedoriesiems, kad ateina Dievo bausmė. Tačiau niekas nenorėjo pripažinti savo nuodėmių ir ateinančio Dievo nuosprendžio. Dievas duoda ženklą prieš bausdamas žmoniją. Arkos statydinimo laikas yra metas, kai galima atsigręžti į Dievą. Žmonės turėjo apsispręsti *dabar* už Dievo kvietimą atsigręžti į Jį. Tvano prasidėjimo metas buvo ta diena, kai Nojus įėjo į arką ir uždarė duris. Žemėje pasilikusiems žmonėms baigėsi išgelbėjimo laikas.

Šis Tvanas pirmiausia yra užuomina į neprilygstamą Dievo malonę. Kai nusidėjėliai rado nuosprendį, teisusis Nojus rado malonę (Pr 6, 8). Visi žmonės tomis dienomis patyrė Dievo malonę. Po atskleidimo, jog ateina Dievo nuosprendis sunaikinti kūrinių, buvo malonės laikas, kuriuo visi galėjo atsigręžti į Viešpatį. Skirtumas tarp Nojaus ir žuvusiųjų per Tvaną kyla iš jų atliepo į Dievo malonę. Žuvusieji Viešpaties malonę interpretavo kaip Dievo

abejingumą, jų nuodėmių nematymą. Nojus atpažino, kad iš tikrųjų malonė reiškia įeiti į intymų santykį su Dievu.¹⁵ Tos malonės laiko nepriėmimas ir nesupratimas pasireiškė ir kai ateis Žmogaus Sūnus (Mt 24, 37–39).

Antra, Tvanas parodo, jog Dievas lėtas pykti. Nuosprendis ateina pamažėl tiems, kurie atmeta Viešpaties malonę. Trečia, Nojaus atveju matome, jog Dievo duodamas išgelbėjimas yra apribotas. Dievas nurodo vienintelį išgelbėjimo būdą – arką ir vienintele duris į ją. Žmogus negali būti išgelbėtas ar išsigelbėti tokiais būdais, kokius pats susigalvoja. Žmogus gali būti išgelbėtas tik Dievo nurodytu būdu.

Dievas, duodamas Nojui nurodymą padaryti arką, duoda ir pažadą. Nors Dievo Sandora su Nojumi formaliai bus sudaryta po Tvano, tačiau Dievas iš anksto pažadėdamas sudaryti Sandorą, laiduoja Nojui prieš užplūstant Tvanui, jog likutis išsigelbės. Dievas pažada Nojui, jog sudarys Sandorą su juo ir jo šeima.

Žmogus malone kviečiamas į sandorą su savo Kūrėju, kad tikėjimu ir meile atsilieptų Jam. Žmogus priklauso nuo Kūrėjo. Žmogus yra pavaldus kūrinių dėsniams ir privalo laikytis moralinių normų, kurios nustato naudojimąsi laisve.

3. Dievo Sandoros su Nojumi išganymo teologija

„Nuodėmei suskaldžius žmoniją, Dievas pirmiausia stengiasi ją gelbėti atskiriomis dalimis. Sandora su Nojumi po Tvano (Pr 9, 9) reiškia dieviškąją Ekonomiją, apimančią „tautas“, tai yra žmones, sugrupuotus „jų kraštuose, su jų pačių kalba, pagal jų šeimas ir tautas“ (Pr 10, 5)¹⁶.

3.1. Dievo Sandora su Nojumi po Tvano

Baigiantis Tvanui Nojaus išleistas balandis sugrižo su žalia alyvų medžio šakele snape, ir tai buvo ženklas, kad jau vėl galima gyventi žemėje (Pr 8, 8–12). Pasakojime apie Tvaną (Pr 8, 8–12) balandis, kuris yra svarbiausias iš visų Šventajame Rašte minimų paukščių, praneša, kad vanduo jau nuslūgo, čia jis yra žmonijos sutaikymo su Dievu simbolis.

Taigi pranešus balandžiui, jog vanduo jau nuslūgo, Nojus išlipo ant žemės. Nojus statydamas arką praleido metų metus, o palikęs arką po Tvano ir išlipęs ant žemės pirmiausia jis vėl stato, tik šį kartą – aukurą, ant kurio paaukvoja po paukštį iš visų švariųjų ir po gyvulį iš visų švariųjų. Taigi Nojaus pirmasis veiksmas po išgelbėjimo buvo auka Dievui, o pirmas pastatytas objektas ant žemės buvo aukuras. Aukuras yra naujų žmonijos santykių su Dievu centras.¹⁷ „Nojus pastatė VIEŠPAČIUI aukurą ir, parinkęs iš visų švariųjų gyvulių ir visų švariųjų paukščių, paaukėjo ant aukuro deginamąsias aukas“ (Pr 8, 20). Ši Nojaus auka buvo savanoriška, nematome jokio Dievo įsakymo taip daryti.

Nojus pirmasis žengia šį žingsnį, t. y. savo iniciatyva išlipęs į žemę paaukvoja deginamąsias aukas Dievui. Tai buvo tolesnis jo tikėjimo įrodymas ir, žinoma, jo dėkingumo už Dievo dovanotą išgelbėjimą išraiška.

Atsakydamas į Nojaus auką, Dievas davė pažadą. „Kai VIEŠPATS užuodė malonų kvapą, VIEŠPATS sau tarė: „Niekad daugiau nebeapasmerksiu žemės už žmonių kaltes, nes žmogaus širdies polinkiai yra pikti nuo pat jaunystės. Niekad daugiau nebenaikinsiu visų gyvūnų, kaip esu padaręs“ (Pr 8, 21). Tokio pobūdžio pažadas yra kosminė sandora, apimanti visą žmoniją, visą sukurtą pasaulį.¹⁸ Dievas nusprendė niekada nebenaikinti gyvybės žemėje

kaip buvo padaręs. Kodėl jis taip padarė, negi gailėjosi dėl Tvano? Tvano problema buvo tai, jog poveikis buvo tiktai laikinas. Problema buvo ne kūrinija, bet žmogus. „Dievas savo teisiu Tvano teismu kuria naują padėtį iš žmonių sukurtų raizgynų. Tačiau net Tvano teismas nesustabdo žmogaus širdies skatulio į piklą.“¹⁹ Žmogus turi būti išvaduotas iš vergavimo nuodėmei ir tapti nauju kūrinium, Dievo vaiku. „Mat kūrinija buvo pajungta tuštybei, – ne savo noru, bet pavergėjo valia, – su viltimi, kad ir pati kūrinija bus išvaduota iš pragaišties vergovės ir įgis Dievo vaikų garbės laisvę“ (Rom 8, 20–21). „Taigi kas yra Kristuje, tas yra naujas kūrinys. Kas buvo sena – praėjo, štai atsirado nauja“ (2 Kor 5, 17).

Dievo atsakymas Nojui išdavė Jo pamaloninimą šia auka. Nojaus atnaša buvo maloni Dievui, kuris jį palaimino, o per jį palaimino ir visą kūriniją (Pr 8, 20–9, 17). Dievas pažada niekad nebenaikinti žemės tokiu būdu ir Jo pažadas – neribotas. „Ligi tik žemė tvers, sėja ir pjūtis, šaltis ir šiluma, vasara ir žiema, diena ir naktis nesiliaus“ (Pr 8, 22).

„Tuomet Dievas tarė Nojui ir su juo buvusiems sūnums: „Štai aš sudarau savo sandorą su jumis ir jūsų būsimais palikuonimis, su visais gyvūnais, esančiais su jumis, – paukščiais, galvijais ir visais su jumis buvusiais žemės gyvuliais, kurie tik išėjo iš arkos. Aš palaikysiu savo sandorą su jumis: niekad daugiau visi marieji gyvūnai nebus tvano vandenų išnaikinti, niekad daugiau nebus tvano žemei nuniokoti. Ir šis, – Dievas pridėjo, – bus ženklas, kurį aš duodu visiems amžiams, mano sandoros tarp manęs ir jūsų bei visų su jumis esančių gyvūnų. Savo lanką padėjau į debesis, ir jis bus ženklas sandoros tarp manęs ir žemės. Kai supūsiu viršum žemės debesis ir pasirodys debesyje mano lankas, aš atsiminsiu savo sandorą, kuri yra tarp manęs ir jūsų bei visų marijų gyvūnų, ir vandenys niekad daugiau netaps tvanu visiems mariesiems sunaikinti. Kai lankas bus debesyje, aš į jį pažvelgsiu ir atsiminsiu sandorą tarp Dievo ir visų gyvūnų – visų žemėje esančių marijų.“ Dievas pasakė Nojui: „Tai bus ženklas sandoros, kurią sudariau tarp savęs ir visų žemėje esančių marijų“ (Pr 9, 8–17).

Ši Dievo Sandora su Nojumi yra įžanga į biblines sandoras, nes tai – pirmoji sandora Biblijoje.²⁰ Po jos eina kitos. Ši Dievo Sandora su Nojumi įvardijama kaip besąlyginė sandora, t. y. Dievas pažadėjo laikytis šios sandoros, kad ir ką žmogus padarytų. Faktiškai galima sakyti, jog ši sandora sudaryta žinant, kad žmonės ir toliau darys nuodėmes (Pr 8, 21).

Tai sandora ne tik tarp Dievo ir Nojaus, bet ir tarp Dievo ir kiekvienos gyvos būtybės. „Štai aš sudarau savo sandorą su jumis ir jūsų būsimais palikuonimis, su visais gyvūnais, esančiais su jumis, – paukščiais, galvijais ir visais su jumis buvusiais žemės gyvuliais, kurie tik išėjo iš arkos“ (Pr 9, 9–10). Tai yra amžina sandora tarp Dievo ir Nojaus, ir kiekvienos kartos po jo (Pr 9, 12). Tai Dievo pažadas, kad Jis niekada nebeteis žemės Tvanu. „Aš palaikysiu savo sandorą su jumis: niekad daugiau visi marieji gyvūnai nebus tvano vandenų išnaikinti, niekad daugiau nebus tvano žemei nuniokoti“ (Pr 9, 11). Sandoros ženklas, laidavimas, kad Dievas laikysis savo pažado, yra vaivorykštė. Tai yra įsipareigojimo apsaugoti pasaulį priminimas Dievui ir Dievo ištikimybės ir galestingumo priminimas žmonijai. Kai tik lyja, žmogus gali pažvelgti aukštyn ir, pamatęs vaivorykštę, prisiminti, kad šis lietus yra ne sunaikinimui. Nuo pasaulio pradžios vaivorykštė pasirodydavo ten, kur saulė šviesdavo ir kartu lietus lydavo. Bet nuo dabar ji ženklina Dievo pažadą ir siejasi su jausmu, kuris natūraliai kyla po lietaus. Vaivorykštė „simbolizuoja dangaus ir žemės, Dievo ir žmogaus ryšį“²¹. Žmogus, matydamas vaivorykštę, prisimena Dievo pažadą. Hebrajiškai *vaivorykštė* vadinama *lanku*. Lankas dangaus skliaute priminė ginklą. Po lietaus *lankas* buvo be timpos ir strėlių. Jis priminė žmonėms Dievo pažadėtą malonę.

Sandoros iniciatyva ir įsipareigojimas jos laikytis paliekami Dievui. Nepaisant to, kad Dievo Sandora su Nojumi yra besąlyginė, joje pastebime tam tikrus įsakymus, duotus Nojui ir jo palikuonims, kurių jie turės laikytis. Nojus su savo šeima yra nauja žmonijos pradžia. Pažymėdamas šią naują pradžią, Dievas pakeitė kai kuriuos ankstesnius nuostatus. Pirmoji kūrinija, žmonės ir gyvūnai, galėjo maitintis tiktai vegetariniu maistu, bet ne kitų gyvūnų mėsa. „Kas juda ir yra gyva, bus jums maistui. Duodu juos visus jums, lygiai kaip daviau jums žaliuosius augalus“ (Pr 9, 3). Šis maitinimosi nuostatų pakeitimas yra vienas iš nurodymų, jog įvyko nauja sandora. Sandoros atneša pakeitimų. Davus Mozės Įstatymą žmonės nebegali valgyti kokios nori mėsos, privalo valgyti tiktai švarių gyvūnų mėsą. O įvykus Naujai Sandorai, žmonės vėl gali valgyti bet kokią mėsą, išskyrus paaukotą stabams (Mk 7, 14–19; Apd 10–11; 15, 29; 1 Kor 8–10).

Ši Dievo Sandora su Nojumi apima visą kūriniją, bet ypač saisto žmoniją. Žmogaus maistas dabar bus ir gyvūnų mėsa.²² Pirminis žmogaus palaiminimas (Pr 1, 28) dabar pakartojamas ir išplečiamas. Kaip Adomas ir jo bendralaikiai galėjo maitintis augalais (Pr 1, 29–30; 9, 3), taip Nojus ir jo palikuonys gali maitintis mėsa (Pr. 9, 3–4). Dievas leidžia valgyti gyvūnų mėsą (Pr 1, 29), kad žmogus išgyventų, tačiau uždraudžia valgyti kraują, kuriame yra gyvybės. Gyvybė priklauso vien tiktai Dievui.²³ Dėl kraujo praliejimo duodamas ypatingas įsakymas. Pažaboti smurtui, kuris buvo būdingas ikitvaniniam pasauliui, Dievas ne tiktai smerkia žmogžudystę, Jis įsteigia mirties bausmę tiems, kurie kalti dėl žmogžudystės. „Iš kiekvieno už artimo kraują reikalauisiu atsiskaityti. Kas išlieja žmogaus kraują, to asmens kraują taip pat išlies žmogus, nes pagal savo paveikslą Dievas sukūrė žmogų“ (Pr 9, 6). Žmogaus gyvybės atėmimas yra išpuolis prieš Dievą, nes žmogus sukurtas pagal Dievo atvaizdą (Pr 9, 5–6).

Įvedus draudimą vartoti kraują, drauge reguliuojama gyvybės apsauga.²⁴ „Į Dievo ir žmonijos sandorą vis įsipina dieviškosios žmogaus gyvybės dovanos ir nusikalstamo žmogaus smurto priminimas.“²⁵

Kraujas yra gyvybės pagrindas. Pralieti žmogaus ar gyvulio kraują – tai atimti gyvybę. Žmogus privalo nepralieti savo artimo kraujo ir gerti gyvūnų, kuriuos valgo, kraujo. Dievas teikia didžiulę reikšmę kraujui, tik laikas atskleis kraujo reikšmingumą iki galol. Kraujo praliejimas aukojant gyvulius atleidžia nuodėmes, o Jėzaus Kristaus kraujo praliejimas galutinai atsitiesia už nuodėmes (Žyd 9).

Kaip Jėzus savo auka padarė žmoniją nauja Kūrinija Dieve, taip Dievo Sandora su Nojumi – nauja kūrinijos pradžia. Nauja pradžia akivaizdi iš panašumo į Pradžios knygos 1 skyriaus pradžią. Tiek Pr 9, 1, tiek Pr 1, 28 Dievas palaimino žmones, tardamas: „Būkite vaisingi ir dauginkitės, pripildykite žemę“. Tiek Pr 9, 3, tiek Pr 1, 29–30 Dievas apibūdina maistą, kuriuo žmogus gali maitintis.

Tačiau yra skirtumų, parodančių, jog naujoji pradžia yra kitokia nei senesnioji. Pr 1, 21. 31 Dievas žvelgdamas į sukurtą pasaulį tarė „gera“. Nojaus laikais nebetaikomas toks apibūdinimas žmogui, kurio polinkiai yra pikti nuo pat jaunystės (Pr 8, 21).

Yra keletas jungčių tarp Pr 6, 1–13 ir Kūrimo pasakojimo Pr 1–3. Pr 3, 6 moteris matė, jog „medis buvo geras maistui“, tai matymas, atvedęs į mirtingumą. Panašiai Pr 6, 5 „Viešpats matė, koks didelis žmonių nedorumas žemėje“, tai priešingumas Pr 1, kur Dievas „matė, kad buvo labai gera“. Galiausiai Pr 6, 12 „Dievas matė, kad žemė buvo sugedusi“ yra niūrus šeštos kūrimo dienos užbaigimo Pr 1, 31 priminimas: „Dievas pažvelgė visa, ką buvo padaręs, ir iš

tikrųjų matė, kad buvo labai gera“. Tokio aido tikslas – pabrėžti Tvano kaip kūrimo proceso pertvarkymo prasmę.²⁶

„Kompromisams pasirengęs Dievas sandora su Nojumi duoda naują pradžią savo santykiui su žmonija. Jokia žmogaus nuodėmė ateityje negalės sutrukdyti JHVH šios sandoros galia nuolat teikti vis naują išgelbėjimą, todėl sandora niekada nebus panaikinta, bet visuomet atnaujinama.“²⁷ „Dievas su Nojumi sudarė amžiną sandorą tarp savęs ir kiekvienos gyvos esybės (plg. Pr 9, 16). Ši sandora tvers tol, kol tvers pasaulis.“²⁸ Dievo Sandora su Nojumi yra ateities sandoros tarp Dievo ir Izraelio numatymas.

3.2. Dievo Sandoros su Nojumi reikšmė išganymo teologijoje

Pasakojimas apie Tvaną iškelia du klausimus. Pirma, kodėl didysis sunaikinimas nušlavė nuo žemės paviršiaus visus žmones? Antra, ar gali žmogaus daromas blogis tapti toks didelis, kad Dievas atsižadėtų žmonių ir paprasčiausiai pašalintų juos iš pasaulio? Izraelitai problemą išvelgė, jog nuodėmė sklido nuo individo prie individo, kol visi žmonės taip apsikrėtė blogiu, jog Dievas turėjo pradėti atnaujinimą.²⁹ Tiktai po rūpestingo pasiruošimo apsaugoti Nojų ir jo šeimą Dievas sunaikina seną tvarką ir atnauja palaiminimą su kitokiomis pagrindinėmis taisyklėmis.

„Dievo teismas tvanu reiškia gilų Jahvės rūpestį žmogumi.“³⁰ Dievas neskuba, jis duoda laiko ne tik nedorėsiams atsigręžti į Jį, bet duoda laiko ir dorėsiams pasiruošti svarbiems įvykiams. Tai parodo, jog Dievas neskuba bausti, tačiau, kita vertus, atskleidžia, koks didelis buvo sugedimas, jeigu įvyko tokia bausmė.

Pasiruošdamas Tvanui Nojus apsaugo kiekvienos rūšies gyvūnus. Tai patvirtina, jog Dievo tikslas nėra visiškas kūrinių sunaikinimas, bet jos perkeitimas po Tvano.³¹ Laipsniškas vandens nslūgimas ir žemės išdžiūvimas (Pr 8, 3–14) įveda į kūrinių atnaujinimo temą, pašaukiant susirinkti vandenį ir pasirodyti sausą žemę (Pr 1, 9–12).

Dievo Sandora su Nojumi buvo pirmoji iš sandorų, kurias Dievas sudarė su žmonija. Ši Sandora buvo visiškai pagrįsta Dievo pasitikėjimu, o ne žmonių netikėjimu. Tai suteikia pagrindą Įstatymui, kurį Dievas davė Izraeliui ant Sinajaus kalno.³²

Dievo Sandora su Nojumi buvo Izraelio garanto pagrindas, kad Dievas daugiau nebebaus visos kūrinių Tvanu. Pats Tvanas buvo Dievo galybės ir Jo aukščiausios Kūrėjo valdžios visai kūrinių pavyzdys. Dievas turi teisę ir galią sunaikinti žemę ir visa, kas gyvena joje. Dievas, kuris sutramdė chaotiškus vandenį sudarydamas tvarkingus vandenynus, yra Dievas, kuris gali apversti šį procesą ir sunaikinti visą gyvybę žemėje Tvanu. Tai tas pats Dievas, kuris gali perskirti Nendrių jūros vandenį (Iš 14) ir Jordano upe (Joz 3) leidžiantis savo žmonėms pereiti skersai. Dievas gali padaryti dykumą vidury jūros ir išstrykšdinti šaltinį dykumoje (Iz 43, 19–20).

Dievo iniciuota sandora su Nojumi yra vienpusiška, kaip ir vėlesnės sandoros su patriarchais. Dievas įsipareigoja pats pažadėdamas jos laikytis, neduodamas jokio įsipareigojimo Nojui. Žmogaus širdis nebuvo kitokia nei prieš Tvaną, tačiau Dievo širdis tikrai buvo kantresnė ir ilgiau kenčianti.

Tvanu atnaujinama žmonija. Per Tvaną žmonija panyra po vandeniu, jog po Tvano kiltų nauja žmonija. Panardinimo ištakos slypi simbolinėje vandens sampratoje, jo vaidmenyje žmogaus gyvenime. Šis elementas yra gyvybės šaltinis. Fiziologiniu požiūriu nuo vandens

priklauso visa, kas gyva. Be jo negali egzistuoti nei žmogus, nei jokia kita gyvybė. Vanduo, kaip beformė ištisinė masė, simbolizuoja visų galimybių išsipildymą arba viską, kas yra pradžių pradžia. Nors vandenų simbolika suponuoja ir mirtį, ir atgimimą, bet sąlytis su vandeniu reiškia tik atgimimą. Tai įvyksta todėl, kad po suirimo visada ateina naujas gimimas, nes nugrimzdimas savotiškai „patręšia“ ir padidina gyvybės potencialą.³³ Svarbiausiuose Senojo Testamento įvykiuose regime vandenį. „Tvano pasakojime Nojus patiria Jahvės gerumą ir rūpestį. Arka, kurion Nojus paima savo šeimą ir gyvūniją, buvo ženklas, kad Jahvė išgelbės žmoniją ir kūrinijos likutį šviežiai pradžiai istorijoje.“³⁴

„Dievo atoveikis į žmogaus nuodėmę išryškina pasaulyje visapusišką ir veiksmingą Dievo – Kūrėjo priešišumą žmogaus jėgai, kuri stoja piestu prieš Dievą – Kūrėją su iššūkiu: „Netarnausiu!“ Pasakojime apie Tvaną Dievas nesielgia kaip despotas su įnoriu bausti bejėgį žmogaus pasaulį, bet veikia su „širdgėla“, kuri nuplauna žmogaus išūlumo sudarkytą kūriniją. Nuodėmės tvanui sutvardyti Dievas panaudoja vandens tvaną.“³⁵

Senajame Testamente daugybę kartų minimas vanduo kaip apvalantis elementas. Izaijas šaukia palikti savo nuodėmes ir kviečia atsigręžti į Viešpatį, ateiti prie vandens ir gerti. „Visi, kurie trokštate, ateikite prie vandens“ (Iz 55, 1). Barucho knyga perspėja nepalikti išminties šaltinio vandens, bet gręžtis į Dievo įsakymus (Bar 3, 12–13). Ezekielio knygoje matome, kaip tyru vandeniu Dievas nuplauna nuodėmes ir išlaisvina nuo stabų garbinimo, duoda naują širdį ir naują dvasią (Ez 36, 25–26).

Be abejo, Tvano įvykis apima svarbią izraelitams žinią apie Dievo bausmę ir Jo gailestingumą. Jie matė, jog Viešpats yra šventas Dievas, kuris, nors žmogaus nuodėmė tęsis metų metus (Pr 8, 22), duos nuodėmingajam galimybę gailėtis. Bet vieną dieną turi būti atsisteista. Nors Dievas yra kantrus, jis teisia nusidėjėlius.

„Baisioji gamtos nelaimė švyti didybe – teisus Dievo elgesiu prieš žmogaus nuodėmę. Nuodėmės tvardymas ir darnos palaikymas pasaulyje yra Dievo gerumo stebuklas.“³⁶ Izraelitams Tvanas padėjo suprasti, jog Dievas apsaugo teisiuosius ir išgelbsti nuo pražuvimo. Nojus ir jo šeimos atveju išgelbstimas tikrai likutis. Tai rodo, jog Dievas laikosi savo pažado išsaugoti savo likutį.

Dievo Sandora su Nojumi buvo malonės, suteiktos ne vien dėl Nojaus ar bibliinių laikų izraelitų. Iš Pradžios knygos aišku, kad ir po Tvano žmogus liko paskendęs savo nuodėmėse. Dievas, pažadėdamas nebenaikinti pasaulio Tvanu, žinojo, jog žmogus nuo pat gimimo linkęs į nuodėmę. Ši Sandora laidavo žmonėms, jog jis nebevykdys visuotinio teismo šiame pasaulyje, kol tai įvyks Jėzaus Kristaus asmenyje. Viešpats Jėzus Kristus mirdamas ant kryžiaus prisiėmė žmonių nuodėmes. Tai buvo Dievo susitaikinimas su nuodėmingais žmonėmis.

Pasakojimas apie Tvaną ir Sandorą – tai pasakojimas apie žmonių nuodėmes ir Dievo teismą bei keleto išgelbėjimą per vieną žmogų. „Tuomet VIEŠPATS tarė Nojui: „Eik į arką su visa savo šeima, nes iš šios kartos tik tave vieną radau teisų savo akivaizdoje“ (Pr 7, 1). Nojaus šeima išgelbėjama ne dėl to, jog visi jos nariai buvo teisūs, bet dėl vienintelio teisioko Nojaus. Vieno žmogaus teisumas padėjo išlikti šiam likučiu. Nojaus šeima buvo likutis po Tvano, išlikęs vienintelio Nojaus teismo dėka. Tomis dienomis pasaulyje buvo tikrai vienas žmogus, kurį Dievas galėjo pavadinti teisiu. Ir šitas žmogus išgelbėjo visą žmoniją. Dėl Nojaus teismo jo šeima buvo išsaugota, dėl jo šeimos žemė vėl buvo apgyvendinta.“³⁷

Per visą žmonijos istoriją nebuvo nė vieno kito žmogaus, kuris būtų visiškai teisus, tik Jėzus Kristus. Jis vienintelis buvo teisus ir Jo auka ant kryžiaus galėjo atpirkti nuodėmes. Jis

buvo Dievo Avinėlis, kuris prisiėmė pasaulio nuodėmės (Jn 1, 29). Jis buvo be nuodėmės, kad galėtų mirti dėl nuodėmių. Nojus buvo Jėzaus Kristaus prototipas, nes jis parodė, kad žmonija gali būti išgelbėta per vieną išties teisų žmogų.

3.3. Dievo Sandora su Nojumi – Naujosios Sandoros prototipas

Visos biblinės sandoros pasiekia kulminaciją Naujojoje Sandoroje, nustelbiančioje ankstesnes. Nojaus laikų žmonėms Viešpats nurodė išgelbėjimui skirtą arką, prieš du tūkstančius metų buvo nurodytos kitos išganymo durys. „Jėzus sako: „Aš esu kelias, tiesa ir gyvenimas. Niekas nenuėina pas Tėvą kitaip, kaip tik per mane“ (Jn 14, 6).

Sugretinkime Dievo Sandorą su Nojumi ir Naująją Sandorą. Naująją Sandorą Viešpats įsteigė Jėzaus Kristaus mirtimi ant kryžiaus. Šios sandoros ženklas yra Viešpaties stalas. „Vakarieniaujant Jėzus paėmė duoną, sukalbėjo palaiminimą, laužė ir davė mokiniams, tardamas: „Imkite ir valgykite: tai yra mano kūnas.“ Paskui, paėmęs taurę, sukalbėjo padėkos maldą ir davė jiems, tardamas: „Gerkite iš jos visi, nes tai yra mano kraujas, Sandoros kraujas, kuris už daugelį išliejamas nuodėmėms atleisti. Ir sakau jums: nuo šiol aš nebegersiu šito vynmedžio vaisiaus iki tos dienos, kada su jumis gersiu jį naują savo Tėvo karalystėje“ (Mt 26, 26–29). Naująją Sandorą, kaip ir Dievo Sandorą su Nojumi, inicijavo Dievas ir Jis ją įvykdė.

Per Dievo Sandorą su Nojumi palaiminami visi gyvi kūriniai, per Naująją Sandorą – tie, kurie yra „Kristuje“.³⁸ Ši sandora yra „jo kraujyje“. „Jėzus jiems kalbėjo: „Iš tiesų, iš tiesų sakau jums: jei nevalgysite Žmogaus Sūnaus kūno ir negersite jo kraujo, neturėsite savyje gyvybės! Kas valgo mano kūną ir geria mano kraują, tas turi amžinąjį gyvenimą, ir aš jį prikelsiu paskutinįją dieną. Mano kūnas tikrai yra valgis, ir mano kraujas tikrai yra gėrimas“ (Jn 6, 53–55).

Vienintelė sąlyga patirti Naujosios Sandoros palaimą yra asmeninis tikėjimas Kristumi. „Visiems, kurie jį priėmė, jis davė galią tapti Dievo vaikais – tiems, kurie tiki jo vardą“ (Jn 1, 12). Ne Nojaus darbai jį apsaugojo nuo sunaikinimo, bet malonė. „Nojus rado malonę Dievo akyse“ (Pr 6, 8). Taip ir išgelbėjimas visada yra malonė tikėjimo dėka. „Jūs gi esate išgelbėti malone per tikėjimą, ir ne iš savęs, bet tai yra Dievo dovana; ir ne darbais, kad kas nors nesigirtų. Mes esame jo kūriny, sukurti Kristuje Jėzuje geriems darbams, kuriuos Dievas iš anksto paskyrė mums atlikti“ (Ef 2, 8–10).

Sandora parodo, jog Dievas nenustoja kalbėti žmogui tam, kad duotų jam gyvenimo pilnatvę. Tai pastato mus Dievo akivaizdoje ir yra Jo gilios meilės savo žmonėms išraiška. Tai kviečia žmogų atsigręžti į Dievą, leisti paliečiamam Dievo meilės ir patenkinti laimės troškimą, kurį jis nešiojasi savy.

Naująją Sandorą žada pranašas Jeremijas. „Tikėkite manimi, ateina dienos, – tai VIEŠPATIES žodis, – kada sudarysiu naują sandorą su Izraelio namais ir Judo namais“ (Jer 31, 31). Dievo Sandora su Nojumi pranašauja Naująją Sandorą. Naujoji Sandora įvykdė tai, ką Dievo Sandora su Nojumi numatė. Kraujo praliejimas įgavo naują prasmę Naujojoje Sandoroje.³⁹ Kristaus kraujo praliejimas atskleidžia Pr 9 skyriaus prasmę. „Tiktai mėsos su jos gyvybe, su krauju joje, nevalgysite. Taip pat ir už jūsų kraują, jūsų gyvybę reikalausiu atsiskaityti: iš kiekvieno gyvulio to reikalausiu ir iš žmonių – iš kiekvieno už artimo kraują – reikalausiu atsiskaityti už žmogaus gyvybę. Kas išlieja žmogaus kraują, to asmens kraują taip pat išlies žmogus, nes pagal savo paveikslą Dievas sukūrė žmogų“ (Pr 9, 4–6).

Teologinis mokymas apie Nojaus išgelbėjimą buvo atpažintas pirmųjų krikščionių. Jie arkoje įžvelgė Bažnyčios simbolį. Į Bažnyčią jie įleidžiami krikštu, Dievo atleidžiamai numatytu jų išgelbėjimui nuo sunaikinimo už nuodėmes.⁴⁰ Tvano pasakojimą pasitelkia Jėzus ir Naujojo Testamento rašytojai, norėdami išreikšti nuosprendį (Mt 24, 37; Lk 17, 26; 2 Pt 3, 5–7), teisingumą (2 Pt 2, 5), atgailą (1 Pt 3, 20) ir tikėjimą (Žyd 11, 7). Išgelbėtieji ir žuvusieji per Tvaną skiriasi tuo, jog vieni buvo arkoje, kiti – ne. Tie, kurie buvo ne arkoje, žinojo, kad ji – išgelbėjimas, bet jie netikėjo ateisiant Dievo teismą. Atsisakantys tikėti Kristumi kaip gyvenimo keliu yra šalia Kristaus, šalia išgelbėjimo. Žinojimas apie Kristų ne daugiau gelbsti nei žinojimas apie arkos buvimą Nojaus laikais per Tvaną.⁴¹ Tikrai buvimas arkoje, Kristuje, gelbsti.

Baigiantis Senajai Sandorai, Jonas Krikštytojas kvietė žmones į tekantį Jordano vandenį atlikti simbolinį veiksma, kad jie aiškiau suprastų, jog nuvalomos jų nuodėmės (Mk 1, 4–6). Kaip Tvanu buvo įvykdytas žmonijos atnaujinimas, taip Krikštu atnaujinama žmonija. Nėra naujos žmonijos, jeigu nėra naujų žmonių, atnaujintų Krikštu ir gyvenimu pagal Evangeliją. 1 Pt 3, 20–21 minima Pr 6, 9–22, kalbant apie Nojų kaip apie krikščionių Krikšto prototipą. „Nojaus dienomis Dievo kantrybė laukė, bestatant arką, kuria nedaugelis, tai yra aštuoni asmenys, buvo išgelbėti vandeniui. Ir jus dabar gelbsti tų dalykų vaizdinys – krikštas. Jis nėra nešvaraus kūno nuplovimas, bet Dievo maldavimas suteikti gryną sąžinę dėlei Jėzaus Kristaus prisikėlimo.“

„Išganymo per Krikštą pirmavaizdį Bažnyčia mato Nojaus arkoje.“⁴² Čia Tvano vanduo yra nuplaunantis nuodėmes. Tvanas buvo skirtas sunaikinti nuodėmes ir duoti doro gyvenimo pradžių (Pr 6, 5–7). Bažnyčios tėvas Ipolitas minėjo Nojaus arką kaip Bažnyčios prototipą, pažymėdamas, kad tiek švarūs, tiek nešvarūs padarai rado joje prieglobstį,⁴³ taip ir į Bažnyčią kviečiami visi, šiuo atveju tiek žydai, tiek pagonys.

Naujajame Testamente teigiama, kad Naująją Sandorą įveda Kristus (Lk 22, 20; 1 Kor 11, 25; 2 Kor 3, 6; Žyd 8). Žmonijai išgelbėti Dievas paaukvoja savo viengimį Sūnų, Jėzų Kristų, kuris priima žmogiškąją prigimtį ir tampa vienu iš mūsų. Vienintelė tobula auka yra ta, kurią Kristus paaukvoja ant kryžiaus, visiškai atsiduodamas Tėvo meilei už mūsų išganyimą (Žyd 9, 13–14). „Krikščionybės Tradicijoje Nojus laikomas svarbiausiu patriarchaliniu Kristaus prototipu, o tvanas siejamas su Naujojo Testamento krikštu.“⁴⁴ „Šventasis Raštas parodo, kokį aukštą šventumo laipsnį gali pasiekti tie, kurie gyvena pagal Nojaus sandorą, laukdami, kol Kristus suburs „į vienybę išsklaidytuosius Dievo vaikus“ (Jn 11, 52).“⁴⁵

Išvados

Dievas – pirminis žmogaus ieškantis subjektas. Viešpats išeina ieškoti žmogaus, siūlo išgelbėjimą. Dievas sudaro sandoras su žmonėmis, kad jo tobuliausias kūrinys – žmogus – neprazūtų, bet pasiektų išganyimą. Per visą Senojo Testamento istoriją tęsiasi sandoros. Tačiau Dievo Sandoros su Nojumi išskirtinė mintis yra Dievo veikimo Gamtoje ir Jo mylinčio rūpinimosi savo kūriniiais visuma. Tai pasakojimas apie Dievo veikimą ir užmojų.

Dievo Sandora su Nojumi duoda pavyzdį visoms biblinėms sandoroms. Tik supratę šią Sandorą, suvoksime kitų sandorų, ypač Jėzaus Kristaus įsteigtos Naujosios Sandoros, reikšmę.

Dievo Sandora su Nojumi ir jo palikuonimis parodo daug vėlesnių sandorų, kurias Dievas sudarė su žmogumi, bruožų.

- Dievo Sandora su Nojumi buvo inicijuota ir padiktuota Dievo. Dievo suverenitetas šioje Sandoroje akivaizdus. Senovės sandoros buvo derybų rezultatas, o ši – ne. Dievas inicijavo šią Sandorą, jis apreiškė ją Nojui, ir nebuvo jokių diskusijų.

- Ši Sandora buvo sudaryta su Nojumi ir visomis ateinančiomis kartomis (Pr 9, 12; 2 Pt 3, 10).

- Tai yra visuotinė Sandora. Kai kurios sandoros saisto mažą grupę, o ši Sandora apima visą kūrinių, t. y. visas gyvas būtybes, žmones ir gyvūnus (Pr 9, 9–10).

- Dievo Sandora su Nojumi yra besąlyginė. Kai kurios sandoros turi tam tikras sąlygas. Pavyzdžiui, Mozės sandora: jeigu Izraelis laikysis Dievo įsakymų, jis susilauks Dievo palaiminimo; jeigu nesilaikys, bus ištremtas iš žemės (Įst 28). Palaiminimas Dievo Sandoroje su Nojumi yra besąlyginis (Pr 9, 11).

- Ši Sandora buvo Dievo pažadas daugiau niekada nebebausti žemės tvanu (Pr 9, 15).

- Vaivorykštė yra Dievo Sandoros su Nojumi ženklas (Pr 9, 13–15). Vaivorykštė yra veikiau ne dėl žmonių, bet dėl Dievo. Dievas sakė, jog pažvelgęs į ją atsimins savo Sandorą (Pr 9, 16). Vaivorykštė yra Dievo ištikimybės ženklas.

Taigi Išganymo istorija yra Dievo meilės istorija. Dievas kaip susitaikymą siūlydamas savo pagalbą ir už jos priėmimą žadėdamas žmogui atlygį sudaro su žmonėmis sandoras: su Nojumi ir jo šeima, su Abraomu ir visa jo gimine, su Moze ir Izraelio tauta, su Dovydu bei jo karalyste. Tai svarbios žmonijai sandoros, tai didieji lūžiai žmonijos istorijoje. Tačiau galutinė sandora buvo sudaryta su Jėzumi Kristumi ir per Jį – su visa Bažnyčia.

NUORODOS

¹ Dictionary of Biblical Imagery. Downers Grove. Inter Varsity Press. 1998. P. 176.

² A Commentary on the Holy Bible. New York: Macmillan Publishing Co. 1986. P. 15.

³ Katalikų Bažnyčios katekizmas. Kaunas: Tarpdiecezinės katechetikos komisijos leidykla. 1996. 53.

⁴ Dictionary of Biblical Imagery. Ten pat. P. 177.

⁵ Katalikų Bažnyčios katekizmas. 288.

⁶ Dogminė konstitucija apie Bažnyčią „Lumen Gentium“ // Vatikano II Susirinkimo nutarimai. Vilnius: Aidai. 2001. 9.

⁷ Dogminė konstitucija apie Bažnyčią „Lumen Gentium“. Ten pat. 9.

⁸ Pastoracinė konstitucija apie Bažnyčią šiuolaikiniame pasaulyje „Gaudium et spes“ // Vatikano II Susirinkimo nutarimai. Vilnius: Aidai. 2001. 13.

⁹ Katalikų Bažnyčios katekizmas. 410.

¹⁰ *Deffinbaugh R.* The Book of Genesis. Richardson. Biblical Studies Press. 1997. P. 59.

¹¹ The Collegville Bible Commentary. Collegeville: The Liturgical Press. 1989. P. 48. Taip pat *McKenzie J. L.* Dictionary of the Bible. New York: Macmillan Publishing Co. 1965. P. 343.

¹² Pastoracinė konstitucija apie Bažnyčią šiuolaikiniame pasaulyje „Gaudium et spes“. Ten pat. 34.

¹³ The New Jerome Biblical Commentary. Englewood Cliffs. Prentice Hall. 1990. P. 15.

¹⁴ Pgl. *Deffinbaugh R.* Ten pat. P. 59–60.

¹⁵ Pgl. *Deffinbaugh R.* Ten pat. P. 61–62.

¹⁶ Katalikų Bažnyčios katekizmas. 56.

¹⁷ The International Bible Commentary. Collegeville: The Liturgical Press. 1998. P. 368.

¹⁸ *Swiderkowna A.* Pašnekesiai apie Bibliją. Vilnius: Alma littera. 2001. P. 16.

¹⁹ *Rubšys A.* Raktas į Senąjį Testamentą. Vilnius: Katalikų pasaulis. 1996. D. 2. P. 91.

- ²⁰ *Deffinbaugh R.* Ten pat. P. 63.
- ²¹ Krikščioniškosios ikonografijos žodynas. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla. 1997. P. 312.
- ²² The Anchor Bible. Genesis. New York: Doubleday & Company. 1964. P. 59.
- ²³ A Commentary on the Holy Bible. Ten pat. P. 15.
- ²⁴ *Reiterer F. V.* Dievo teisynas ir gyvenimas. Vilnius: Aidai. 1997. P. 61.
- ²⁵ Katalikų Bažnyčios katekizmas. 2260.
- ²⁶ Harper's Bible Commentary. New York: Harper&Row. 1988. P. 91.
- ²⁷ *Vorgrimler H.* Naujasis teologijos žodynas. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba. 2003. P. 381.
- ²⁸ Katalikų Bažnyčios katekizmas. 71.
- ²⁹ The International Bible Commentary. Ten pat. P. 366.
- ³⁰ *Rubšys A.* Ten pat. P. 91.
- ³¹ The International Bible Commentary. Ten pat. P. 367.
- ³² *Deffinbaugh R.* Ten pat. P. 63.
- ³³ *Eliade M.* Šventybė ir pasaulietiškumas. Vilnius: Mintis. 1997. P. 91–92.
- ³⁴ *Rubšys A.* Ten pat. P. 91.
- ³⁵ *Rubšys A.* Ten pat. P. 87.
- ³⁶ *Rubšys A.* Ten pat. P. 90.
- ³⁷ *Deffinbaugh R.* Ten pat. P. 62.
- ³⁸ *Deffinbaugh R.* Ten pat. P. 66.
- ³⁹ *Deffinbaugh R.* Ten pat. P. 67.
- ⁴⁰ A Commentary on the Holy Bible. Ten pat. P. 13.
- ⁴¹ *Deffinbaugh R.* Ten pat. P. 70.
- ⁴² Katalikų Bažnyčios katekizmas. 1219.
- ⁴³ *Kelly J. N. D.* Early Christian Doctrines. New York: Harper & Row. 1960. P. 201.
- ⁴⁴ Krikščioniškosios ikonografijos žodynas. Ten pat. P. 219.
- ⁴⁵ Katalikų Bažnyčios katekizmas. 58.

ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

1. A Commentary on the Holy Bible. New York: Macmillan Publishing Co. 1986.
2. *Deffinbaugh R.* The Book of Genesis. Richardson. Biblical Studies Press. 1997.
3. Dictionary of Biblical Imagery. Downers Grove. Inter Varsity Press. 1998.
4. *Eliade M.* Šventybė ir pasaulietiškumas. Vilnius: Mintis. 1997.
5. Harper's Bible Commentary. New York. Harper&Row. 1988.
6. Katalikų Bažnyčios katekizmas. Kaunas: Tarpdiecezinės katechetikos komisijos leidykla. 1996.
7. *Kelly J. N. D.* Early Christian Doctrines. New York. Harper & Row. 1960.
8. Krikščioniškosios ikonografijos žodynas. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla. 1997.
9. *McKenzie J. L.* Dictionary of the Bible. New York: Macmillian Publishing Co. 1965.
10. *Reiterer F. V.* Dievo teisynas ir gyvenimas. Vilnius: Aidai. 1997.
11. *Rubšys A.* Raktas į Senąjį Testamentą. Vilnius: Katalikų pasaulis. 1996. D. 2.
12. Šventasis Raštas. Vilnius: Katalikų pasaulis. 1998.
13. *Swiderkowna A.* Pašnekesiai apie Bibliją. Vilnius: Alma littera. 2001.
14. The Anchor Bible. Genesis. New York: Doubleday & Company. 1964.
15. The Collegvile Bible Commentary. Collegeville: The Liturgical Press. 1989.
16. The International Bible Commentary. Collegeville: The Liturgical Press. 1998.
17. The New Jerome Biblical Commentary. Englewood Cliffs. Prentice Hall. 1990.

18. Vatikano II Susirinkimo nutarimai. Vilnius: Aidai. 2001.

19. *Vorgrimler H.* Naujasis teologijos žodynas. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba. 2003.

Gauta: 2005 10 01

Remigijus OŽELIS

SALVATION THEOLOGY OF GOD'S COVENANT WITH NOAH

S u m m a r y

Salvation in the Old Testament is closely related to the agreement between God and the man – covenant. God makes covenants with people in order to save his most perfect creation – man – from death and help him reach salvation. God makes covenants with people: Noah and his family, Abraham and his kin, Moses and the Israelites, David and his kingdom – to establish reconciliation, to offer help and promise reward for its acceptance. These covenants were important to the whole human race and they were the turning-point in the world history.

Later God's covenants with people share the features of the Covenant with Noah:

- God initiated and dictated the covenant with Noah.
- This covenant applied to Noah and all the future generations.
- This is a universal covenant.
- God's covenant with Noah is unconditional.
- This covenant was God's promise never to punish the world with flood.
- The rainbow is the sign of God's covenant with Noah and the sign of God's adherence.

Thus, salvation history is the history of God's love. God is the prime subject looking for the man. The Lord goes out seeking, offering salvation.